

1 Πού ήσουν για διακοπές;

Εξηγήσεις Erläuterungen

ab KB 2

Vergangenheitsformen von *είμαι*

Das Verb *είμαι* hat in der Vergangenheit besondere Formen, die man am besten auswendig lernt. Wie auch im Präsens sind (anders als bei anderen Verben) z.B. die Formen für die 3. Person im Singular und im Plural gleich. Im Gegensatz zum Präsens sollte man sich die Schreibweise besonders gut einprägen: Der betonte [i]-Laut am Anfang wird im Präsens mit „έψιλον γιώτα“ (*εί*), in der Vergangenheit dagegen mit „ήτα“ (*ή*) geschrieben.

Σήμερα **είμαστε** στη Θεσσαλονίκη. | Χθες **ήμασταν** στο Βερολίνο.

Zweiter Verbstamm bei Verben auf -εύω, -άφω, -ίβω

Verben, deren Präsensstamm auf den Laut [v] oder [f] endet, haben im zweiten Stamm stattdessen meist die Lautkombination [ps].

Unabhängig von der Schreibweise im Präsens (mit ύ, φ oder β) schreibt man den zweiten Stamm mit ψ.

ταξιδεύω	θα / να ταξιδέψω
γράφω	θα / να γράψω
στρίβω	θα / να στρίψω

ab KB 3

Verben auf -ώ (Typ B2)

Endbetonte Verben auf -ώ, z.B. *μπορώ*, haben im Präsens in der 2. Person Plural die Endung -είτε anstatt -ετε. Dadurch unterscheiden sie sich von den Verben mit unbetontem -ω wie z.B. *θέλω*.

(εγώ) θέλω → (εσείς) θέλετε | (εγώ) μπορώ → (εσείς) μπορείτε

Das betrifft ebenso die folgenden Verben.

ακολουθώ → ακολουθείτε | παρακαλώ → παρακαλείτε
ευχαριστώ → ευχαριστείτε | συγχωρώ → συγχωρείτε

Einige dieser Verben bilden den zweiten Stamm auf -ήσω (genau wie die Gruppe der endbetonten Verben auf -άω, s. Πάμε! A1, L 8); ein Teil endet im Futur und in der Υποτακτική dagegen auf -έσω.

Θα ακολουθήσετε την οδό. | Δεν θα μπορέσω αύριο.

Ortsangaben

Um auszudrücken, wo sich etwas befindet, benutzt man auf Griechisch in der Regel ein Lokaladverb und zusätzlich die Präposition *από*. Das folgende Substantiv steht dann im Akkusativ. Nach manchen Lokaladverbien, wie z.B. *δίπλα*, kann auch die Präposition *σε* folgen.

Η εκκλησία είναι **απέναντι από** το πάρκο.

[Die Kirche ist gegenüber von dem Park.]

Die Kirche ist **gegenüber** dem Park.

Το περίπτερο είναι **μπροστά από** τη στάση.

[Der Kiosk ist vorne von der Haltestelle.]

Der Kiosk ist **vor** der Haltestelle.

Der Ausdruck *πρέπει να...*

Wo man auf Deutsch das sogenannte Modalverb *müssen* verwendet, steht im Griechischen der unpersönliche Ausdruck *πρέπει να*, der soviel bedeutet wie „es ist nötig, dass ...“.

Wer etwas muss, das zeigt das anschließende Hauptverb in Person und Anzahl; der Ausdruck *πρέπει να...* bleibt dagegen immer unverändert. Wie auch bei *θέλω να...* und *μπορώ να...* braucht man nach *να* häufig den zweiten Verbstamm.

Πρέπει να πάρω το μετρό.

[Es ist nötig, dass ich nehme die Metro.]

Ich muss die Metro **nehmen**.

Πρέπει να αγοράσουμε ψωμί.

[Es ist nötig, dass wir einkaufen Brot.]

Wir müssen Brot **einkaufen**.

Plural auf -εις

Feminine Substantive enden im Singular meist auf *-α* oder *-η* und bilden den Plural in der Regel auf *-ες*. Eine Ausnahme stellen feminine Substantive mit der Endung *-ση* dar: sie bilden den Plural auf *-σεις*.

η στάση – οι στάσεις | η θέση – οι θέσεις

Wenn das Substantiv im Singular auf der drittletzten Silbe betont ist, verschiebt sich der Akzent im Plural nach hinten, auf die vorletzte Silbe.

η κράτηση – οι κρατήσεις | η τηλεόραση – οι τηλεοράσεις

Ebenso funktionieren auch einzelne weitere feminine Wörter, z.B.

η τάξη – οι τάξεις | η πόλη – οι πόλεις

Ασκήσεις Übungen

1 Verbinden Sie die Satzteile und schreiben Sie die Sätze auf.

1. Χθες ήμουν στη θάλασσα	α) γιατί ήταν χωρίς παγάκια.
2. Την Κυριακή ήμουν σε μια ταβέρνα,	β) και λες ότι ήταν μόνο έτσι κι έτσι;
3. Το φραπέ δεν ήταν πολύ καλό,	γ) και η παραλία ήταν τέλεια.
4. Ήσουν στην Ελλάδα	δ) και η καθηγήτριά της ήταν πολύ καλή.
5. Η Άλεξ ήταν στο λαϊκό πανεπιστήμιο πέρσι	ε) αλλά το φαγητό δεν ήταν καλό.

2 Welches Wort passt nicht?

1. τρώω ■ ξέρω ■ πιστεύω ■ νομίζω
2. θέατρο ■ θερινό σινεμά ■ μπουζούκια ■ φούρνος
3. γράφω ■ διασκεδάζω ■ τραγουδάω ■ χορεύω
4. καλά ■ τέλεια ■ χάλια ■ ωραία
5. αύριο ■ πέρσι ■ πριν τρεις ώρες ■ χθες

3a Markieren Sie die 9 Verbformen von *είμαι* und notieren Sie sie. Einige davon sind im Präsens und andere in der Vergangenheit.

Φ	Ε	Ρ	Η	Μ	Ο	Υ	Ν	Α	Σ
Λ	Ε	Η	Τ	Κ	Η	Σ	Ο	Υ	Ν
Ε	Ι	Μ	Α	Σ	Τ	Ε	Μ	Ι	Χ
Ι	Μ	Α	Ν	Θ	Ε	Ι	Ο	Σ	Β
Σ	Α	Σ	Η	Σ	Α	Σ	Τ	Α	Ν
Τ	Ι	Τ	Π	Ζ	Μ	Α	Ρ	Α	Χ
Ε	Γ	Α	Ω	Ρ	Ο	Ι	Ν	Ι	Α
Δ	Ε	Ν	Α	Ξ	Κ	Ν	Α	Σ	Ω

b Ergänzen Sie die Formen, die Sie in Aufgabe 3a gefunden haben. Manche kommen doppelt vor.

- Ναι;
- ▶ Κατερίνα; Έλα, ή Έλλη _____ (1).
Πού _____ (2);
- Πού _____ (3); Στο σπίτι!
- ▶ Και το πρωί, πού _____ (4);
Δεν _____ (5) στο σπίτι.
- Μάλιστα, το πρωί _____ (6)
με τη Ρένα στο κέντρο.
- ▶ Α ναι; Πού ακριβώς _____ (7);
Κι εγώ στο κέντρο _____ (8).
- Εμείς _____ (9) για ψώνια. Εσύ;
- ▶ Εγώ για καφέ στο «Όασις».
- Αλήθεια; Πώς _____ (10);
- ▶ Καλά. Το βράδυ τι θα κάνεις;
- Θα πάω στο σινεμά με τη Ρένα.
Πάμε μαζί;
- ▶ Γιατί όχι;
- Τι ώρα θα _____ (11) εκεί;
- Θα _____ (12) εκεί στις
εφτά και μισή.
- ▶ Ωραία, τα λέμε το βράδυ.
- Ναι, γεια!

4 Ergänzen Sie das markierte Verb in der jeweils passenden Form des zweiten Stamms.

- Συνήθως μαγειρεύει η Μαίρη, αλλά σήμερα δεν θέλει. Μπορείς να μαγειρέψεις εσύ;
1. Πίνω κάθε πρωί ένα ποτήρι χυμό πορτοκάλι. Δεν θέλεις να _____ κι εσύ ένα ποτηράκι;
 2. Εγώ σας γράφω πάντα, αλλά εσείς δεν μπορείτε να μου _____ μόνο μία φορά;
 3. Εδώ στην Ελλάδα χορεύουν συχνά. Ο φίλος σου γιατί δεν θέλει να _____;
 4. Ανοίγουμε τα βιβλία μας. Κυρία Μάγιερ, μπορείτε να _____ το βιβλίο σας;
 5. Εμείς στο σπίτι μιλάμε ελληνικά. Εσύ γιατί δεν θέλεις να _____ ελληνικά μαζί μας;

5a Ergänzen Sie das jeweils passende Verb in der *ich*-Form im zweiten Stamm.

ταξιδεύω ■ πίνω ■ παίρνω ■ διασκεδάζω ■ βλέπω ■ αγοράζω
διαβάζω ■ μένω ■ γιορτάζω ■ τρώω

1. θα _____ τα γενέθλιά μου	6. θα _____ στο ξενοδοχείο
2. θα _____ στα νησιά	7. θα _____ το πλοίο
3. θα _____ στα μπουζούκια	8. θα _____ παστίτσιο
4. θα _____ ένα χάρτη του νησιού	9. θα _____ τα μουσεία
5. θα _____ εφημερίδα στην παραλία	10. θα _____ ένα ούζο

b Sie machen Urlaub in Chalkidiki und schreiben eine Postkarte an Ihre(n) Griechischlehrer(in). Berichten Sie, wo Sie waren und was Sie noch vorhaben.

σε μια καλή ταβέρνα ■ για μπάνιο ■ στο Λευκό Πύργο ■ σ' ένα καφέ για φραπέ
μεγάλη εκκλησία της Μηχανιώνας ■ στη Θεσσαλονίκη ■ στην παραλία
στο κέντρο της Θεσσαλονίκης για ψώνια

Τεια

6 Schreiben Sie die Sätze in der Höflichkeitsform.

1. Με συγχωρείς, πού είναι το ξενοδοχείο «Άλτις»;

Με συγχωρείτε,

2. Όταν ακολουθείς την οδό, πας στο κέντρο;

3. Μπορείς να μου πεις το τηλέφωνο της πανσιόν;

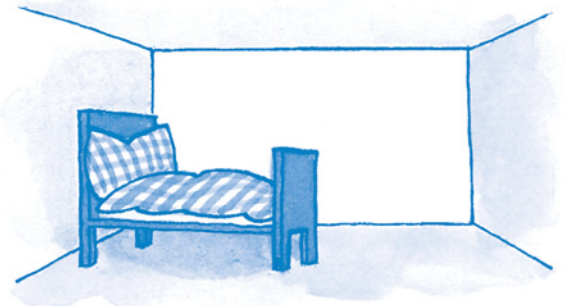
4. Εσύ δεν θέλεις να πιεις κάτι;

5. Έλα εδώ και θα δεις τι ωραία είναι!

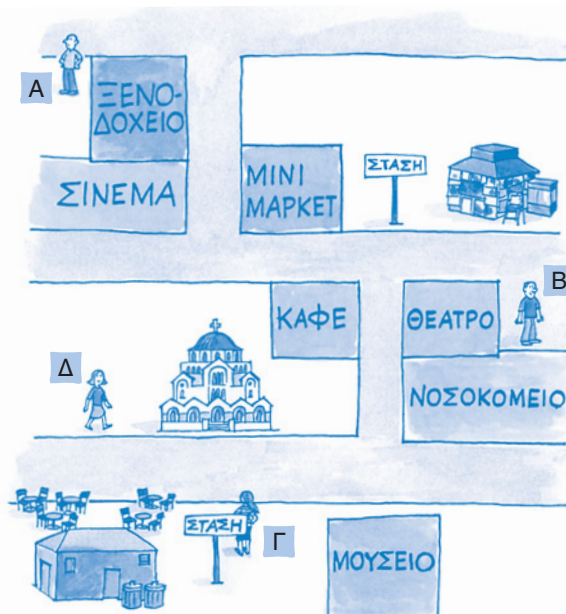
6. Μπορείς να το πεις λίγο πιο αργά παρακαλώ;

7 Zeichnen Sie die Gegenstände an der richtigen Stelle ein.

Η τηλεόραση ήταν απέναντι από το κρεβάτι.
Τα λουλούδια ήταν πίσω από την τηλεόραση.
Δίπλα από το κρεβάτι ήταν ένα μπουκάλι νερό.
Αριστερά από το μπουκάλι ήταν ένα βιβλίο.
Δεξιά από το μπουκάλι ήταν ένα κουλούρι.
Μπροστά από την τηλεόραση ήταν μια εφημερίδα.

8a Beschreiben Sie, wo sich die Personen befinden.

α) Ο Αλέξανδρος είναι _____

β) Ο Βασίλης _____

γ) Η Γιάννα _____

δ) Η Δήμητρα _____

1

- b** Hören Sie das Telefonat und entscheiden Sie anhand der Zeichnung, wer miteinander spricht. Zeichnen Sie anschließend den beschriebenen Weg ein.
- c** Auch die anderen beiden Personen von der Zeichnung wollen sich treffen. Schreiben Sie eine Wegbeschreibung aus Sicht einer der beiden Personen.

Lerntipp

Wenn Ihnen beim Sprechen komplizierte Ausdrücke nicht einfallen, können Sie oft auf Überbegriffe ausweichen: Sie sagen z. B. Θα πάτε αριστερά anstatt Θα στρίψετε αριστερά. Das Schreiben dagegen gibt Ihnen Zeit zum Überlegen und Nachschlagen. Nutzen Sie diesen Vorteil, um Ihre Ausdrucksfähigkeit zu erweitern.

ab KB 4

9 Sehen Sie sich den Metroplan von Athen auf S. 9 im Kursbuch an und helfen Sie den Ratsuchenden.

1. Με συγχωρείτε, πώς μπορώ να πάω από τον Κεραμεικό στη Δάφνη;

Πρέπει να _____

2. Συγγνώμη, μπορείτε να μου πείτε πώς μπορώ να πάω στο Πανεπιστήμιο;

Λοιπόν, εδώ είστε στον Άγιο Ελευθέριο. _____

3. Με συγχωρείτε, μου λέτε πώς μπορώ να πάω απ' το Μέγαρο Μουσικής στο Θησείο;

Βέβαια, _____

10 Überlegen Sie, welche Alternativen jeweils Sinn ergeben, und streichen Sie ggf. die anderen Formen.

Πρέπει να πάρεις / πάρουμε / πάρουν τη γραμμή 2.

- Μπορείτε να μου δώσεις / δώσετε / δώσει το εισιτήριο;
- Η Άννα θέλει να πάω / πάει / πάνε στο Θησείο.
- Γιατί δεν μπορούμε να μείνεις / μείνω / μείνουμε στην Αθήνα;
- Πρέπει να αγοράσει / αγοράσουμε / αγοράσουν ένα εισιτήριο.
- Μπορώ να σας πω / πούμε / πείτε κάτι;

11 Ergänzen Sie das jeweils passende Substantiv im Plural.

γραμμή ■ πόλη ■ θέση ■ στάση ■ τηλεόραση ■ τιμή

- Συγγνώμη, πώς θα πάω από 'δω στο Φάληρο;
- ▶ Πρέπει να πάρετε τον ηλεκτρικό, αλλά είναι μόνο λίγες _____ (1).
Και οι _____ (2) για τα εισιτήρια δεν είναι ακριβές.
- Εντάξει. Ξέρετε, όταν είμαι σε ξένες _____ (3), πάω συχνά με το μετρό, μ' αρέσει.
Είναι λίγο σαν* στο σαλόνι: Οι _____ (4) δεν είναι πολύ καλές, αλλά συχνά έχει
και _____ (5), έτσι κάθεσαι και βλέπεις τηλεόραση...
Λοιπόν, θα πάρω το μετρό στο Φάληρο;
- ▶ Μάλιστα. Έχει δύο _____ (6), εσείς πρέπει να πάρετε την πράσινη γραμμή, τον
ηλεκτρικό. Γεια σας και καλές διακοπές!

* σαν wie

ab KB 5

12 Zu welcher Veranstaltung im Kursbuch auf S. 10 passen die Dialoge? Hören Sie und tragen Sie A, B, Γ oder Δ ein.

Διάλογος 1 ☐ Διάλογος 2 ☐ Διάλογος 3 ☐ Διάλογος 4 ☐ Διάλογος 5 ☐

ab KB 6

13 Sie sind am Kinoschalter und möchten zwei Karten kaufen. Schreiben Sie, was Sie auf Griechisch sagen würden.

- ◆ Γεια σας!
(Begrüßen Sie die Frau am Schalter.)
- Καλησπέρα σας, ορίστε;
- ◆ _____ (1)
(Fragen Sie, ob sie Ihnen sagen kann, wann es heute eine Vorstellung gibt.)
- Στις 6.45 και στις 9.30.
- ◆ _____ (2)
(Fragen Sie, ob Sie eine Reservierung für halb zehn machen können.)
- Βέβαια μπορείτε, αλλά μπορείτε να τα αγοράσετε και τώρα, αν θέλετε.
- ◆ _____ (3)
(Sagen Sie, dass Sie gern zwei Tickets für halb zehn hätten.)
- 30 ευρώ, παρακαλώ.
- ◆ _____ (4)
(Entschuldigen Sie sich und fragen Sie, ob es auch Studentenkarten gibt.)
- Ναι, έχει. Δύο φοιτητικά;
- ◆ _____ (5)
(Bejahen Sie. Fragen Sie, ob sie den Studentenausweis sehen möchte.)

- Όχι, όχι. Είναι εντάξει. 14 ευρώ, παρακαλώ.

◆ Ορίστε.

(Fragen Sie, um wie viel Uhr Sie beide da sein müssen.)

(6)

- Στις 9.15 θα είναι εντάξει!

(Bedanken Sie sich und verabschieden Sie sich.)

(7)

Προφορά Aussprachetraining

3

14a Hören Sie und streichen Sie die Buchstaben weg, die „verschluckt“ werden.

1. Ήμασταν σε ένα φίλο της.	4. Θα περάσεις δίπλα από ένα σινεμά.
2. Πρέπει να αλλάξουμε γραμμή;	5. Μένω πίσω από ένα πάρκο.
3. Το πρωινό είναι έτσι κι έτσι.	6. Τι είναι αυτό;

b Sehen Sie sich die Beispiele in 14a an und ergänzen Sie die Skala.

Wenn zwei gleiche Vokale aufeinander treffen, dann entfällt der erste. Aber nicht nur *gleiche* Vokale werden zusammengefasst, sondern auch *verschiedene*. Dabei gibt es „stärkere“ Vokale, die sich durchsetzen, und „schwächere“, die weichen müssen. Die Skala von stark zu schwach hin ist folgende:

stark [] → [] → [u] → [] → [i] schwach

Die Zusammenziehungen können auch mit einem Apostroph geschrieben werden:

σ' ένα φίλο, πίσ' από 'να πάρκο, ν' αλλάξουμε usw.

[a] = α
[ε] = ε, αι
[i] = η, ι, υ, ει, οι
[ɔ] = ο, ω
[u] = ου

c Hören Sie die Sätze aus 14a noch einmal und sprechen Sie nach.

4

d Versuchen Sie nun selbst zu entscheiden, was wegfallen könnte. Lesen Sie die Sätze dann laut und hören Sie anschließend zur Kontrolle.

1. Ποια είσαι εσύ;	4. Πρέπει να αλλάξω δουλειά.
2. Είμαι σε ένα μπαρ.	5. Μένει πίσω από ένα φούρνο.
3. Είναι ένας πολύ καλός φίλος.	6. Πού είναι ο άντρας σου;

Lerntipp

Sie brauchen diese komplizierten Regeln nicht auswendig zu lernen. Wichtig ist, sich die Zusammenziehung klar zu machen, um die (schnell) gesprochene Sprache später besser zu verstehen. Mit der Zeit werden Sie dann selbst beim Sprechen einige Verschleifungen übernehmen.

Ελληνόγραμμα Griechenland-Panorama

ΤΑΞΙ!!

Δεν είναι πολύ ακριβό στην Ελλάδα κι έτσι βλέπουμε στο κέντρο της Αθήνας ή της Θεσσαλονίκης πολλά ταξί. Οι Έλληνες παίρνουν συχνά ταξί μέσα στην πόλη. Βγαίνουν στους δρόμους και συνήθως δεν περιμένουν πολύ: Όταν βλέπουν ένα ταξί, κάνουν σινιάλο, ο ταξιτζής έρχεται και... ρωτάει: «Πού θέλετε να πάτε;». Αν ο προορισμός σας είναι «καλός», δηλαδή μακριά, μπορείτε να μπειτε. Αν όμως θέλετε να πάτε σε ένα προορισμό εκεί κοντά, μπορεί να σας πει «όχι» και να φύγει.

Και κάτι άλλο συμβαίνει συχνά: Έρχεται το ταξί κι όταν μπαίνετε... έχει μέσα πελάτες. Αυτό είναι παράνομο, αλλά οι Έλληνες δεν θέλουν να περιμένουν και συνήθως μπαίνουν. Προσοχή: Πρέπει να κοιτάξετε τι λέει το ταξίμετρο, όταν μπαίνετε. Και στο τέλος πρέπει να πληρώσετε μόνο τη διαφορά.

Αν τώρα δεν έχετε πια όρεξη για ταξί και θέλετε να πάρετε το λεωφορείο, θα πάτε στη στάση. Περιμένετε, βλέπετε το λεωφορείο... αλλά δεν κάνει στάση και περνάει!

Γιατί;

Γιατί πρέπει να κάνετε σινιάλο και στο λεωφορείο!

διαφορά (η) *Differenz; Unterschied*
μέσα *innen, innerhalb*
μπορεί να *es kann sein, dass*
παράνομος, -η, -ο *illegal*
πληρώνω *bezahlen*
πού *wohin*
προορισμός (ο) *Ziel*

Προσοχή! *Vorsicht! / Achtung!*
ρωτάω *fragen*
σινιάλο (το) *Handzeichen; Signal*
συμβαίνει *es passiert*
ταξίμετρο (το) *Taxameter*
φύγει (von φεύγω) *weggehen, -fahren*

Ντοσιέ Dossier

Schreiben Sie für einen Bekannten aus Griechenland auf, wie man vom Bahnhof bzw. Flughafen zu Ihnen nach Hause kommt.

Μια έκφραση πάνω στο θέμα μας Eine Redewendung zum Thema

«Ποια αγαπάς; Την Ελένη; Αυτή **θα σου κάνει τη ζωή ποδήλατο!**»

Was bedeutet der markierte Ausdruck?

- α Sie wird mit dir eine Fahrradtour machen.
- β Sie wird dir ein Fahrrad schenken.
- γ Sie wird dir das Leben schwer machen.

Übersicht über die Tracknummern auf der CD

Lektion	Track
1	01–04
2	05–07
3	08–10
4	11–15
Selbsttest 1–4	16
5	17–21
6	22–27
7	28–32
8	33–36
Selbsttest 5–8	37
9	38–41
10	42–43

Aufnahme:
Tonstudio Langer, Ismaning

Sprecherinnen und Sprecher:
Vasili Bachtsevanidis, Sarandia Midelia,
Panos Papageorgiou, Konstantinos Spiliopoulos,
Maria Spiliopoulou-Harjung, Nike Maria Vassil

Gesamtlaufzeit:
55 Minuten

Quellenverzeichnis

Cover: oben von links © iStockphoto/PanosKarapanagiotis; © Getty Images/Cultura/Sporrer/Rupp; © iStockphoto/alexandr6868; unten © panthermedia.net/Kurt Bauer • *Seite 9*: © Stockphoto/Snezana Negovanovic • *Seite 14*: © Anna Hila, München (3) • *Seite 17*: © irisblende.de • *Seite 19*: © fotolia/Phoenixpix • *Seite 23*: © digitalstock • *Seite 26*: Einkaufswagen, Brief, Geld © fotolia/Matthias Enter; Zapfsäule © iStockphoto/Chen Fu Soh • *Seite 29*: von links © iStockphoto/letty17; © iStockphoto/wsfurlan • *Seite 32*: © iStockphoto/André Schäfer • *Seite 34*: © panthermedia.net/Diego Cervo • *Seite 39*: von oben © fotolia/ArTo; © fotolia/Yuri Arcurs; © iStockphoto/Claudia Dewald • *Seite 40*: oben von links © iStockphoto/4x6; © iStockphoto/Leontura; unten von links © fotolia/Andres Rodriguez; © iStockphoto/cesarandre • *Seite 41*: Baby © fotolia/pixeldompteur44 • *Seite 42*: © panthermedia.net/Wavebreakmedia Ltd • *Seite 45*: © Andrea Preuss, Athen • *Seite 51*: © fotolia/maconga • *Seite 53*: © fotolia/tbel • *Seite 57*: © iStockphoto/Dawn Johnston • *Seite 58*: © contrasto/laif • *Seite 62*: © iStockphoto/danielle71 • *Seite 64*: © fotolia/ag visuell • *Seite 68*: © iStockphoto/David H. Lewis • *Seite 70*: © fotolia/robert lerich • *Seite 74*: © Anna Hila, München • *Seite 76*: von links © iStockphoto/ollirg; © iStockphoto/Mutenagen • *Seite 80*: © Getty Images/iStock/Kroshanosha • *Seite 86*: © panthermedia.net/Sascha Burkard • *Seite 90*: © Ioannis Metaxas, Köln • *Seite 95*: von oben © fotolia/ollirg; Schiff der griechischen Fährgesellschaft Minoan Lines im Hafen von Iraklion, Kreta © iStockphoto/Tramont_ana • *Seite 98*: Karte © MHV-Archiv; Wettersymbole © iStockphoto/appleuzr • *Seite 99*: Wettersymbole © iStockphoto/appleuzr • *Seite 100*: links von oben © Anna Hila, München; © iStockphoto/sborisov; © iStockphoto/alexandr6868; rechts von oben © panthermedia.net/Monika Wendorf; © fotolia/olimpiupop; © iStockphoto/kgerakis • *Seite 103*: © fotolia/Marek Kosmal • *Seite 104*: © panthermedia.net/Monkeybusiness Images; Illustrationen: Jörg Plannerer, Regensburg